

Om solidaritet och om människan som ett "episkt misslyckande"

"Vårt största misslyckande är resultatet av vår största framgång", skriver Robert Jensen i artikeln "Vi människor är ett episkt misslyckande" (*Fria Tidningen* 2015-04-16). Jo, det är just det. Vi har lyckats till den grad, som art, att vi uppfyller jorden, tränger ut andra arter och föröder biosfären genom ohämmad resursutvinning och avfallsproduktion. Vi när illusionen om att vi skulle stå utanför evolutionen, att vi skulle kunna styra evolutionen med hjälp av vår stora hjärna. Detta är och har alltid varit, kommer alltid att förbli, en illusion. Vi är en del av evolutionen, lever mitt i den, på evolutionens villkor.

Ett av evolutionens grundvillkor är lagen om den bäst anpassades överlevnad och förmerande, *the survival of the fittest*. Och, det måste sägas, ingen annan djurart är bättre än vi – med hjälp av vår stora hjärna – på att anpassa sig till varierande livsvillkor, och därmed dominerar vi och uppfyller jorden. Den sorgesamma paradoxen är dock att just denna vår största framgång kommer att bli vårt största misslyckande. Det är långt ifrån säkert att vi helt och hållet kommer att tvingas lämna planeten, som Jensen formulerar det, men att vi kommer att drabbas av enorma katastrofer som innefattar miljarder människors undergång och död är helt klart. De som inte inser detta ägnar sig åt typisk tänka-positivt-förnekelse. Om de trots allt ser och erkänner de multipla ekologiska kriser som omger oss och ständigt förökas, så är de ändå övertygade om att vi ska kunna lösa dessa problem. De dilemman som orsakats av vårt sätt att leva och vårt högteknologiska, ekonomistiska, materiella samhällssystem skall lösas inom samma system, med hjälp av samma teknik, önsketänker man.

Detta verkar, med förlov sagt, vara ett föga troligt framtidsscenario.

Det ekologiska grundvillkor som beskrivs med Darwins tes om den bäst anpassades överlevnad (jfr min aforism: *Det som behövs kommer att uppstå, det som fungerar kommer att bestå*) styrs i sin tur av två andra evolutionära grundprinciper som sam- och motverkar med varandra: *konkurrens* å ena sidan, *samarbete* å den andra.

Vi människor kan vara otroligt effektiva när det gäller att bekämpa och konkurrera ut varandra. Vi krigar och slår ihjäl. Vi är ändå mer effektiva när det gäller att konkurrera ut andra, medlevande arter på jorden. Men en av våra allra mest utmärkande egenskaper är likväl vår förmåga till samarbete. Det mest övertygande beviset för detta är nog vårt mänskliga språk. Verbalt språk, som vi känner det, bygger på förmågan till *symboltänkande* – varje ord är en symbol med en överenskommen betydelse, en referent i "verkligheten". Språket fungerar enbart för att vi i sann samarbetsanda har kommit överens om ett antal verksamma, betydelseskiljande fonem som kombineras till morfem och ord med överenskommen betydelse, vilka sätts samman till fraser, satser och meningar enligt överenskomna principer om t.ex. en given ordföljd, inom vilken ett aktivt subjekt i intimt umgänge med ett finit verb påverkar ett indirekt eller direkt objekt, osv. osv.

Lasse Berg har i sina böcker om bushmännen i Kalahari-öknen (första boken: *Gryning över Kalahari: hur människan blev människa*, 2005) visat hur denna solidariska samarbetsanda helt och hållet präglar och styr människans traditionella jägar- och samlartillvaro. Vi är fortfarande genetiskt programmerade för detta sätt att leva hävdar Berg, säkert med all rätt. Människorna levde som nomadiserande jägare och samlare i smärre grupper under hundratusentals år, vi har bara varit bofasta jordbrukare i cirka tio tusen år. Vi fungerar bäst i horisontella nätverk, inte i de vertikala makthierarkier som vårt samhälle idag utmärks av.

Nå, men då borde väl en återgång till samverkande och nätverkande solidarisk grupptillvaro kunna vara en lösning på mänsklighetens nuvarande problem? Ja, alla former av solidaritet som vi kan uppbringa är av godo. Men nej – förutom att det är alldeles orealistiskt att vi skulle kunna ändra en hel världsordning, som tillkommit på evolutionära grunder, bara för att vi vill det och för att vi inser att det behövs – förutom det alltså, så är det för sent, vi är redan alldeles för många om inte annat.

Problemet är att nu räcker det inte med solidaritet inom en liten grupp (familjen? klassen? könet? etniska folkgruppen? nationalstaten? eller ens EU?), solidariteten måste omfatta all världens människor; den grupp vi skall vara solidariska inom är lika med jordens hela befolkning. Ja, inte ens detta är tillräckligt. Vi måste innefatta inte bara oss själva utan även alla andra djurarter liksom hela växtriket i vår solidaritet. Klarar vi inte denna omöjliga uppgift kommer biosfären att drabbas av (fel tempus: det sker redan nu och har redan skett) bestående skador. Ett troligt resultat av detta skulle kunna vara att exempelvis bakterier och virus, som är ännu mer anpassningsbara än vi, tar över dominansen.

I radioprogrammet "P1 om solidaritet", som jag lyssnade till en natt i april 2015 (ligger fortfarande på SR Play), medverkade förutom Lasse Berg också Mireya Echeverría Quezada, Susanne Rausing och Mustafa Can. Alla fyra höll var sitt tolvminuters anförande om solidaritet. Generellt vill jag först säga att jag sympatiserar varmt med alla de olika varianter av solidaritet som presenterades av de fyra föredragshållarna. Jag vill slå fast detta, innan jag sätter igång att kritisera dem och tala om varför ingen av dessa solidaritetsformer, eller ens alla tillsammans, är tillräckligt för förhindra nödvändigheten av att samtidigt fundera på hur vi skall kunna "lämna planeten med värdighet" och med så liten skada som möjligt för andra levande varelser (a.a. Jensen). Det är en enorm brist på solidaritet idag och vi behöver den, i vilken form det vara må, men motkrafterna är tyvärr alltför många och starka, och, som sagt, antalet människor på jorden är redan alltför stort.

Det Berg har att berätta är viktigt och angeläget. Det hjälper oss att inse, att den rådande världsordningen, vårt sätt att leva idag, absolut inte är den enda möjliga eller den enda naturliga för människan. Kapitalisterna och nyliberalerna driver tesen om människan som en enbart egoistisk konsumtionsvarelse, vilket gör den nuvarande världsordningen till den "enda vägen"; denna väg som bygger på den maximala girighetsdoktrinen: största möjliga

kvantitativ ekonomiska vinst på kortast möjliga tid, och detta därtill i ständigt ökande tillväxttakt, ja, denna tes framstår, med förlov sagt, som *rent skitsnack*. Det Lasse Berg har att säga ger perspektiv, hjälper oss att se mer av skogen än bara de träd vi omges av. Men faktum kvarstår: den solidaritet Berg beskriver, det sätt bushmännen lever på, ter sig tämligen oöversättbart till den moderna värld vi känner.

Mireya Echeverría Quezada talade om den välbekanta (för mig i alla fall, som gammal vänstervarelse) kommunistiska och socialistiska formen av klass-solidaritet. Hon har fullständigt rätt i att vi naturligtvis måste solidarisera oss med de svaga, de utsatta grupperna i samhället: de fattiga, arbetarna (finns de kvar?), invandrare, kvinnor, etc. Men, men men... Vad göra med vår tids kulaker, till exempel? Alltså de rika, företagen, de privilegierade, de som inte alls tror på socialismen utan tvärtom hatar den? Skall de deporteras någonstans eller kanske rentav skjutas på fläcken?

Susanne Rausing driver en stor välgörenhetsorganisation. Hon försvarade denna form av individbaserad solidaritet, väl medveten om att den föraktas och förtalas av exempelvis vänsterinriktade människor (som t.ex. Mireya Echeverría Quezada), vilka hävdar att det i stället är det s.k. folket, genom staten, som skall fördela och vara solidarisk med de svaga inom ramen för välfärdssamhället, till vilket vi alla skall bidra med våra skatter. Men, sa Rausing, det är långt ifrån garanterat att staten, eller ens folket, alltid befämjar de mänskliga fri- och rättigheter som de flesta är överens om bör vara rättesnöre för ett gott, hållbart samhälle. Hon räknade upp en rad exempel på samvetslösa stater och diktaturer (Hitler, Stalin, Mao, Sydafrikas apartheidsystem, etc. etc.) där motarbetandet av mänskliga rättigheter sanktioneras av staten, och där "folket" många gånger är hjälplösa offer för manipulativ propaganda. Och varför inte exemplifiera med länder som USA och Storbritannien, där det rådande nyliberala systemtänkandet gör att klyftan mellan fattiga och rika ständigt ökar och att orättvisorna tilltar? Och då, menade Rausing, måste den individbaserade solidariteten träda fram och göra en insats. Länge leve Bill Gates! (det sa hon inte, det var jag som sa...)

Mustafa Can, slutligen, betonade att han inte föraktade någon form av "bekvämlighetsolidaritet", alltså sådant man gör för att freda sitt samvete, skänker en slant till tiggaren utanför ICA t.ex., utan att det påverkar ens eget bekväma, privilegierade liv. Men, menade han, den form av solidaritet som främst intresserade och fascinerade honom var när människor verkligen offerar sig, utför handlingar som direkt påverkar deras eget liv (åtminstone materiellt sett) i negativ riktning; framför allt när de tycks göra detta enbart för sitt samvetes skull. Han exemplifierade med en svart kvinna som skyddade en vit polis i apartheid-Sydafrika med sin egen kropp; polisen, liggande på marken, riskerade att bli ihjälslagen av en lynchmobb.

Jag vill således ge dem alla fyra rätt: Lasse Berg, Mireya Echeverría Quezada, Susanne Rausing, Mustafa Can. Alla de former av solidaritet de tog upp är otroligt angelägna och

behövda idag. Jag har själv inget bättre alternativ att komma med. Tvärtom, jag menar, liksom Robert Jensen (a.a.), att all ärlig reflektion över världens tillstånd idag måste leda fram till insikten om att människans tid av dominans på den här planeten lider mot sitt slut. Att hävda något annat är lika med tillkämpat positiv förnekelse. Men detta bör inte hindra oss från att kämpa för mer solidaritet i tanke och handling. Det är rätt, vackert och värdigt, och det får oss att må mycket bättre än om vi bara lägger oss ner och passivt väntar på döden och undergången.

Allt vi gör måste präglas av insikten om att *människan är alltings mått*, avslutade Mustafa Can sitt anförande. Jo, men är det bra det då? Allt som nämndes om miljön, om naturen, om våra medlevande djurarter på planeten, av de fyra talarna var när Can själv, i en lång uppräkningslista av "bekvämlighetssolidariska handlingar" nämnde, att man kanske "går med i någon facebook-grupp till förmån för någon hotad liten fågelart i Nya Guineas djungler"... Ingen av de fyra kom alltså in på det verkligt stora problemet: de ständigt fler och allt oftare inträffande ekologiska kriser nämligen, som drabbar vår värld (i vilka vi förresten skulle kunna inkludera de ständigt återkommande ekonomiska kriserna inom det globala, kapitalistiska systemet), och det faktum att vi blir en miljon fler var fjärde dag, och redan nu är alldeles för många behövande människor på den vackra, blå, rymdframsusande boll vi kallar planeten Jorden.